

Preek zondag 35 – 2^e gebod – Exodus 20:5-6

- Schildwolde, 15 april 2018
- Kees van Dusseldorp

Wat leer ik mijn kinderen? Over onze keuzes en Gods trouw.

Liturgie:

votum en groet

Ps.66:5,7 [Wiekslag 4-8]

gebed

lezen: Ex.20:1-6

Ez.18:1-4; 20-24; 30-32

Ld.305

preek Ex.20:5-6

Ps.143:1,6,8,9

** luisterlied *Een weg naar U*

geloofsbelijdenis

Ps.105:3,5

gebed

Gz.156

collecte

Gz.118:1

zegen

Gemeente van Jezus Christus,

#1

Ik heb ervoor gekozen om vanmiddag opnieuw stil te staan bij het 2^e gebod van Gods wet. 'Maak geen godenbeelden'. Niet omdat de preek van ds. Bruijn een paar weken geleden niet goed zou zijn. Maar omdat er in dit gebod een stukje staat, dat altijd veel vragen oproept. Een stukje dat in de catechismus niet wordt behandeld. Maar dat we wel heel regelmatig horen: elke keer als de wet in de kerk wordt gelezen. Het lijkt me goed om met de vragen die het oproept eens bezig te gaan.

Een tweede reden is, dat ik in mijn jaren hier in Schildwolde inmiddels over alle geboden van Gods wet een of meerdere preken heb gehouden, behalve over het 2^e gebod. Eigenlijk zou het 3^e gebod vandaag aan de beurt zijn. Maar ik had het gevoel dat het goed zou zijn om nog een keer stil te staan bij het 2^e gebod. En dat met name bij het laatste stukje ervan. Juist omdat ik de bijbehorende vragen op zoveel plekken tegenkom.

'Maak geen godenbeelden', dat is de kern van het 2^e gebod. Maak geen beeld van God, dat je vervolgens gaat koesteren en vereren. Geen beelden van hout of steen, maar ook geen denkbeelden waarin je God vastlegt.

Zulke beelden heb je *niet nodig*, omdat God persoonlijk contact zoekt. Dat hoeft niet via beelden. Je praat toch ook niet tegen een foto van je vrouw, als ze zelf in de kamer zit? God is de Levende. Je kunt met Hemzelf omgaan, in plaats van met een beeld van Hem. Zulke beelden zijn ook *gevaarlijk*, omdat ze altijd een beperking betekenen van de levende God. Het is toch ook link om alleen af te gaan op wat je van een vriend op Instagram ziet en dat nooit te laten corrigeren door in real life samen iets te doen of elkaar te spreken? Voor je het weet heb je je eigen God geconstrueerd. Maar het is niet de Heer.

Daarom verbiedt God het maken van beelden van Hemzelf. We mogen geen *ding* van Hem maken, omdat Hij *Iemand* is. Hij voelt zich gepasseerd als mensen afgaan op een beeld van hem en niet zelf het contact met hem onderhouden. Hij voelt zich gebruikt als mensen hem door middel van een beeld willen spannen voor hun eigen karretjes. Hij zoekt immers zelf het contact, spreekt ons persoonlijk aan. Dat maakt hem boos.

'Ik duld geen andere goden naast mij', zo staat het in het 2^e gebod. Ik ben een 'naijverig God' stond er in de vorige vertaling. 'Een God die zich laat gelden' vertaalde iemand anders. Als mensen beelden maken, tot beelden praten en beelden vereren, dan kwetsen ze daarmee de levende God. Ze zien Hem niet in zijn persoonlijke liefde, buigen niet voor zijn heiligheid en vertrouwen zich niet toe aan zijn zorg. Dat blijft niet zonder gevolgen.

En dan volgen de woorden: 'Voor de schuld van de ouders laat ik de kinderen boeten, en ook het derde geslacht en het vierde, wanneer ze mij haten; maar als ze mij liefhebben en doen wat ik gebied, bewijs ik hun mijn liefde tot in het duizendste geslacht.'

#2

Deze woorden roepen twee grote problemen op.

In de eerste plaats botsen mensen ertegen aan, dat dit een heel dreigende uitspraak lijkt. Alsof God mensen onder druk zet: 'Pas op! Als jij niet precies doet wat ik zeg, dan straf ik je kinderen!' Maar zo is God toch niet? God is toch niet iemand die door bedreiging af-

dwingt wat er gedaan moet worden? Hij is er toch niet op uit dat mensen uit angst voor straf zich maar gaan gedragen naar zijn wet? Zo kennen we God toch niet? Als een jaloezige en wraakzuchtige God?

Dan ben ik al blij dat je dit als vraag stelt. Want er zijn nogal wat mensen die hier afstand van nemen. Die zeggen: met zo'n God kan ik niets. En wil ik niets. Of die zeggen: dit is de God van het Oude Testament. Maar in het Nieuwe Testament is Hij gelukkig anders. Deze tekst is echt een struikelblok voor gelovigen en ongelovigen. Ik merk het bij jongeren, die proberen te ontdekken wie God is, wat over Hem in de Bijbel staat en wat ze daar zelf van vinden. Bij zo'n tekst als deze vragen ze: Kan iemand dit uitleggen? Wat staat hier eigenlijk? Wat zegt dit over God? Wat betekent dit voor mijn geloof? Zulke geloofsvragen spelen bij veel meer gelovigen.

#3

Dat dit niet alleen een theologische kwestie is, blijkt wel uit het tweede probleem. Dat is een pastoraal probleem. Nogal wat christenen maken in hun gezin mee dat sommige kinderen nauwelijks meer naar de kerk gaan, kleinkinderen zich niet gelovig noemen en dat achterkleinkinderen ongedoopt blijven. Laat het duidelijk zijn: ik weet niet of dit geldt voor mensen die op deze foto staan. Maar bij veel mensen weet ik wel van zulke situaties. En hoor ik het verdriet als ouders en grootouders erover vertellen.

Wat klinkt er in zulk verdriet vaak veel teleurstelling mee. Teleurstelling in je kind of kleinkind, teleurstelling in de kerk waar geen liefde was, teleurstelling in ambtsdragers en vrienden die het lieten afweten en soms kwalijke uitspraken deden, teleurstelling in God die blijkbaar los heeft gelaten.

Wat klinkt er vaak ook onmacht in mee. Onmacht om het te begrijpen, om er iets aan te veranderen, onmacht om te praten over God, onmacht om zelf rust te vinden bij God.

Maar ik hoor ook vaak een knagend schuldgevoel. Wat heb ik fout gedaan? Wat heb ik gemist? Is dit het gevolg van mijn opvoeding? De een noemt soms tekorten die er waren. Een ander geeft aan de ontwikkeling niet op tijd in de gaten gehad te hebben. Een derde wijst vooral naar anderen. En een vierde wil er niet over nadenken.

Dit schuldgevoel wordt aangewakkerd door mensen die een snel oordeel hebben. Ze hebben de verklaring klaar: 'Het is ook geen wonder... Jullie waren ook te gemakzuchtig. Jullie waren te strak. Jullie leefden zelf ook niet zo christelijk. Jullie zijn net als de priester Eli, die zijn zonen niet corrigeerde. Jullie zijn veel te streng geweest, en hebben je kinderen van je vervreemd. Kijk maar in het 2^e gebod. God heeft het toch gezegd? Als ouders zelf de dienst aan God niet goed doen, gaat het in de generaties verder.'

Bam, daar zit je dan. In de steek gelaten. In de kou gezet. Juist waar je zo kwetsbaar bent, wat voor jou het belangrijkste in je leven is: dat ook jouw kinderen met de Heer leven.

#4

Wat is dat toch, dat mensen zo snel met een verklaring of een oordeel klaar staan? Vooral als er tegenslag is, of als iemand ongewenst gedrag laat zien. Dat we zeggen:

'Geen wonder, dat hij te veel drinkt. Zijn vader lust er ook wel een paar.

Geen wonder dat zij ziek is. Zij leeft ook echt ongezond.

Geen wonder dat hij ontslagen is. Hij meldt zich ook zo vaak ziek.

Geen wonder dat zij verkracht is. Ze kleedt zich ook altijd zo uitdagend.'

Ik maak het met opzet wat breder. Want ik denk dat er een patroon onder ligt. Waarom zoeken we een verklaring voor iets wat verdriet bij een ander geeft? Waarom wijs je zo snel een oorzaak aan als er moeilijkheden zijn? Is het ook niet om jezelf wijs te maken dat jij dat risico niet loopt, omdat jij het net even wat beter doet? Is het ook niet om afstand te houden tot de ellende van een ander? Maar weet je dan wel, dat jij daarmee die ander op afstand zet? Dat je de deur dichtdoet voor zijn verdriet, voor haar onmacht en vragen? Als je je eigen hart op slot doet, draai je ook dat van de ander dicht. En het verdriet wordt een stilte, het onderwerp een taboe, we leggen over onze gevoelens een verstikkende deken van redeneringen, oordelen, adviezen en programma's. En we raken elkaar kwijt. Ons eigen geloof neemt af.

Is het breken van een kind breekt met het christelijk geloof terug te voeren op gemakzucht en oppervlakkigheid van de ouders met betrekking tot geloofszaken? Natuurlijk speelt de opvoeding hierin een belangrijke rol. Het is niet het enige dat invloed heeft op jongeren. Media, cultuur, leeftijdgenoten, karakter, het doet allemaal mee. Het kan best zijn dat jij een verband denkt te zien tussen het gedrag van de ouders en de keuzes van de kinderen. Vaak zie je het ook niet. Ook de zonen van Samuel luisterden niet naar de Heer. Terwijl van Samuel geen kwaad woord wordt gezegd. En in de gezinnen van Adam en Eva, van Abraham, van Isaak en van zoveel anderen kiezen kinderen verschillend.

Maar het is vooral onchristelijk om zo snel met je oordeel klaar te staan. Moet je eerst niet in het verdriet naast de ander gaan staan? Moeten we niet eerst erkennen dat niemand een ander het geloof kan geven? Is het niet goed om toe te geven dat ieder mens fouten maakt en tekort schiet in voorbeeld en voorbede? Dan laten we elkaar niet in de kou staan. Ook niet wanneer je samen terugkijkt naar de rol van de opvoeder. En het bij de Heer brengt.

#5

Ik heb hier een foto die in het blad Onderweg stond bij een themanummer over kerkverlating. Daarbij werd genoemd dat in de kerk van Kampen-Noord eens per jaar een dienst in het teken staat van kerkverlating door jongeren. Er is ruimte voor verdriet, voor de onmacht en voor de persoonlijk worsteling. Het wordt bij God gebracht. En bij elkaar. Er is ruimte voor ontmoeting met elkaar. Om de verhalen te delen. Niet alleen voor ouders, maar voor de hele gemeente. Want het gaat heel de gemeenschap aan.

Het raakt je als gelovige en helemaal als ouder, wanneer een kind breekt met wat voor jou het belangrijkste is: je band met de Heer. En dan bedoel ik niet dat mensen naar een andere kerk gaan. Maar dat jongeren of ouderen zeggen: 'Het zegt me niets, ik voel er niets meer bij, ik geloof eigenlijk niet. In ieder geval doe ik er niets meer aan.' Je weet, je kunt een ander het geloof niet geven. Maar als jij hebt ervaren hoe dichtbij de Heer kan zijn, hoe groot en bevrijdend zijn genade is. Als jij tot de diepe overtuiging bent gekomen dat in Jezus Christus het eeuwig leven begint en buiten hem niet. Als jouw leven zoveel rijker en hoopvoller is geworden door de liefde van God. Als jij je vertrouwen en houvast hebt gevonden in het kruis van Christus en de kracht van zijn opstanding. Dan gun je dat iedereen, in het bijzonder degenen die je zo lief zijn. Dan bidt je voortdurend als Job voor je kinderen. Dan sta je altijd klaar als de vader in de gelijkenis van de verloren zoon. En dan snijdt het je door het hart als je kind het niet ziet, het anders ervaart, een andere oriëntatie kiest. Dan kun je schreeuwen als David bij het verlies van Absalom, zijn zoon. Huilen als Jeremia bij de ondergang van Jeruzalem.

Dat ik dit verdriet hier benoem, heeft niet als doel om jongeren een schuldgevoel aan te praten. Dat ze om hun ouders geen verdriet te doen, maar naar de kerk blijven komen. Want dat werkt niet. Voor jezelf niet. Voor je ouders niet. En voor God niet. Ik zeg wel tegen je: Geef het niet te snel op. Breek niet te snel met de praktijk van bidden, bijbellezen en kerkgang. Stel je open voor de Heer en geef jezelf daarin de tijd. Want het kan soms lang duren voordat je bij het geloof ook iets beleeft. Dat heeft ook met leeftijd, ontwikkeling en karakter te maken. En er blijven perioden dat je het je niets zegt. Veel christenen hebben daar ervaring mee. Maar ik zeg tegelijk: Doe niet alsof. Doe het niet voor ons en niet voor jezelf. Als je vragen of twijfels hebt, heb je geen keus. Je zult ermee aan het werk moeten. Zoek het gesprek, stel je vragen en houd contact. Als jouw geloof niet van binnenuit gedragen wordt, hebben je ouders dat waarschijnlijk al lang in de gaten. Dat zij daar verdriet en zorg over hebben, kun jij niet oplossen. Verdriet is geen verwijt. Verdriet is geen claim. Het is emotie. Ieder moet met zijn of haar verdriet leven. En meeleven doet goed.

Ik vind ruimte voor de verhalen van ouders en ouderen belangrijk. En van ieder gemeentelid, die zulke zorgen heeft. Voor kinderen of voor vrienden. Die ruimte staat onder druk door schuldgevoelens. Die ruimte wordt weggeroofd door snelle meningen. Of door hoogmoedige uitspraken. Of door misbruik van het 2^e gebod.

#6

Maar staat het er dan niet heel duidelijk?

Nee, er staat niet: als een kind breekt met het geloof, is het de schuld van de ouders.

Er staat ook niet: als een ouder laks is in de dienst aan de Heer, zorgt God ervoor dat zijn kleinkinderen helemaal niet meer geloven.

En wat er wel staat is zeker niet bedoeld als een dreigement, een strafbepaling of een vloek.

Wat is er dan wel bedoeld met deze bepaling? Dat jij het dienen van God echt serieus neemt. Of je nu ouder of jonger bent. Ik wil wijzen op twee dingen:

#7

Allereerst maakt dit gebod deel uit van een bijzondere tekst: de wet van God. Dat is een contract dat de Heer sloot met zijn volk. Een verdrag, zoals partners met elkaar de afspraken vastleggen in een officiële acte. Zakenpartners. Maar ook huwelijkspartners. De wet van God heeft een plek in het verbond dat Hij gesloten heeft. Waarin God wijst op de bevrijding die Hij heeft gegeven. En waarin Hij toezegt om altijd als God voor zijn volk te zorgen. In die wet geeft God ook aan op welke manier mensen van hun kant dit verbond in ere kunnen houden. In dat kader is opgenomen wat er gebeurt als mensen zich er niet aan houden. Als de afspraken geschonden worden, God genegeerd wordt, dan laat God dat niet lopen. Neem het verbond serieus! Dat is de bedoeling van deze uitspraak.

Misschien mag ik het vergelijken met een nota die ik onlangs kreeg voor mijn aansprakelijkheidsverzekering. Daarin stond: 'Wat gebeurt er als u de premie niet voor 27 maart betaalt? Dan wordt de verzekering stop gezet. Dat kan vervelend zijn voor u,' stond erbij, 'maar ook voor anderen en voor uw gezinsleden. Dan moet u zelf de schade betalen. Bovendien krijgt u een boete omdat u niet onverzekerd mag rondrijden. Als dat toch gebeurt, moeten wij dat doorgeven aan de Rijksdienst, die vervolgens juridische stappen

zal nemen.' O ja, stond er ook nog bij: 'Als wij uw verzekering moeten opzeggen omdat u niet betaalt, kunt u daarna moeilijker bij andere verzekeraars terecht.' Kortom: neem de verzekering serieus en betaal gewoon netjes de premie.

Zo is de bepaling bij het 2^e gebod ook bedoeld. Eigenlijk is die van toepassing op alle tien geboden. Als je niet doet wat God zegt, heeft dat schadelijke gevolgen. Niet alleen voor jezelf, maar ook voor anderen. Als jij zondigt en zonden laat bestaan, laat God dat niet ongemerkt passeren. Niet om je bang te maken, maar om duidelijk te maken dat het serieus is. Het leven is geen spelletje, waarbij je maar moet doen wat goed voelt. De Schepper geeft duidelijke bepalingen dat jij je vrijheid, vreugde en vrede niet kwijt raakt. Omdat Hij weet op welke manier jouw leven een goed en gelukkig leven is. Als jij je niet aan die regels houdt, ontstaan er problemen. De geboden van God gaan wel ergens over.

#8

Het tweede waar ik op wil wijzen, is dat God hier geen automatisch gevolg aankondigt. Alsof kinderen en kleinkinderen altijd gestraft worden omdat de ouders een fout maken. Dat wordt in de Bijbel tegengesproken. Heel duidelijk in Ezechiël 18. Daar klagen de Israëlieten die naar Babel gedeporteerd zijn: 'Wij zitten in de ellende, omdat onze ouders en grootouders er met de pet naar gegooid hebben. Maar het is onze schuld toch niet? Wat kunnen wij eraan doen? Eigenlijk is het oneerlijk dat wij zoveel problemen hebben.' Zo stelden ze zich op als slachtoffers. Verongelijkt, mopperend.

'Laat ik het nooit meer horen!' Dat zegt God door Ezechiël over dit gedrag. 'Zo is het niet. Ik kijk hoe jij je gedraagt in jouw situatie en dat beoordeel ik. Natuurlijk is jullie situatie een gevolg van keuzes die je ouders hebben gemaakt. Dat beperkt je keuzes. Maar jij bent persoonlijk aansprakelijk voor jouw situatie. Jij wordt geroepen om Mij te dienen in jouw leven. Die keuze heb je altijd. Jij bent verantwoordelijk. Je krijgt de vrijheid of je wilt leven met of zonder Mij. Schuif het niet af op een ander.'

Als je goed leest, klinkt dit ook mee in het woordje 'wanneer' in onze bijbelvertaling. God laat de volgende generaties boeten voor de schuld van de ouders 'wanneer ze mij haten'. Dat vind ik trefzeker gekozen van de vertalers. Dat 'wanneer' is een beperking. 'Als zij mij haten'. Als kinderen hun ouders gevolgd zijn in de zonde, dan wordt ook hen dat toegerekend. Alleen dan. Omdat zij zelf zich van God afkeren.

#9

'Maar als ze mij liefhebben en doen wat ik gebied, bewijs ik hun mijn liefde tot in het duizendste geslacht'.

Dat is het grote contrast. En de diepe bedoeling van Gods geboden. God zoekt jouw liefde en bewijst zijn liefde. De bepaling over de doorwerking van de schuld naar kinderen, klein- en achterkleinkinderen is om je op te roepen om serieus werk te maken van het leven naar Gods wil. Jouw keuzes werken door. Dat is de werkelijkheid. Dat geldt voor je goede dingen, maar ook voor je fouten. En vooral als jij Gods woord bewust van je afhoudt. Je niet laat aanspreken of gezeggen. Je niet buigt voor de heiligheid van God. Je niet laat meenemen in de liefde van God.

Zo richt deze bepaling in de wet onze ogen niet op hoe wij met elkaar omgaan, maar op hoe jij persoonlijk voor God staat en met God omgaat. Of je nu ouder of jonger bent. Jouw ogen worden gericht op God de Heer zelf. Hij is geen ding, Hij is Iemand. Hij zoekt con-

tact, Hij maakt verbinding, Hij die je gemaakt heeft, die je gered heeft. Hij wil leven in eeuwige vriendschap. Intens maakt God duidelijk dat het hem menens is. Dat Hij geen genoeg neemt met een plekje aan de randen van je dag of van je leven. Dat Hij niet iemand is, die je kan opsluiten in een klein stukje. Dat het dienen van Hem niet iets is om 'er even bij te doen'. Met intense liefde roept Hij je hier en nu tot eeuwig leven! Verbindt je leven aan hem! Dat zal zegenrijk uitwerken voor heel je omgeving. En doorwerken in de generaties.

#10

Wat leer ik mijn kinderen? Over keuzes en Gods trouw.

Dat heb ik als thema aan de preek meegegeven.

Wat leer ik mijn kinderen?

Je leert kinderen eerbied en liefde voor de Heer.

Als er bij jou eerbied en liefde voor de Heer is.

Je leert kinderen trouw en liefdevol in het leven staan.

Als jij zelf trouw en liefdevol bent.

Ook dat is geen garantie. Daar ligt de roeping. Let op jezelf! Zo geldt dat niet alleen voor mensen die kinderen hebben. Maar voor iedere gelovige.

Hoe zie jij zelf de levende God? Hoe is jouw omgang met de levende God?

Ik wil je meenemen naar Jezus Christus, de Zoon van God. Schuil bij Hem, verbind je leven aan zijn leven en laat je vullen en leiden door zijn Geest. Zo leer je God werkelijk kennen en dienen. Daar begint de vrede, ook als het verdriet niet verdwijnt en de zorg niet oplost.

Aan de hand van Jezus Christus kun je terugkijken. Waarin ben ik tekort geschoten, achteraf gezien? Niet om de schuld voor keuzes van de kinderen over te nemen. Wel om bij de Heer tot erkenning te komen. Verzoening te zoeken en vrede te ontvangen. Breng het bij Christus! En vind misschien de ruimte om dit met kinderen of anderen te bespreken.

Aan de hand van Jezus Christus kun je naar jezelf kijken. Hoe doe ik het? Ben ik mij bewust van gevolgen, ook voor mijn kinderen? Hoe vul ik mijn verantwoordelijkheid in? Als je tot de conclusie komt dat het anders moet, doe het dan anders. En bid om Gods zegen.

Aan de hand van Jezus Christus kun je verder. In Hem heeft God zijn liefde bewezen. In Hem bewijst God zijn liefde. In zijn liefde vind je jezelf. Blijf bidden. Weet dat de Heer ook jou gebruikt voor zijn plan. En leg jezelf en je geliefden in zijn handen. Want Hij is trouw en bewijst zijn liefde tot in het duizendste geslacht aan allen die Hem liefhebben.

Amen